

Diarienummer för begäran om utlåtande: VN/35922/2023

Utkast till regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om reform av ansvaret för ordnande och finansiering av ambulanstransporter och transporter som ingår i prehospital akutsjukvård och om ändring av klientavgifter inom social- och hälsovården

Förbundet Finlands Svenska Synskadade rf (FSS) stödjer målet att förenkla ansvaret och finansieringen av ambulanstransporter men uttrycker djup oro för att reformens nuvarande utformning kan leda till ökade kostnader och ett mer svåröverskådligt avgiftssystem för personer med synnedsättning. Vi yrkar på att:

- Avgifterna aldrig får hindra tillgång till nödvändiga transporter och vård.
- Skyddsmekanismer som klientavgiftstak, undantagsregler och avgiftsnedsättningar är samordnade, tydliga och lätta för personer med synnedsättning eller annan funktionsnedsättning att använda och förstå.
- All information och samtliga handläggningsrutiner är fullt tillgängliga enligt FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD), samt att FSS och andra centrala svensk- och finskspråkiga funktionshinderorganisationer i Finland görs delaktiga tidigt i processen enligt artikel 4.3 i funktionshinderkonventionen.

1. Ansvarsöverföring och nya klientavgifter för transporter

FSS noterar att avgifterna för både prehospital akutsjukvård och övriga sjuktransporter enligt förslaget ska ingå i avgiftstaket, vilket är en grundläggande förutsättning. Vår oro gäller dock införandet av en ny nationell avgift på upp till 38,70 euro för de icke-akuta ambulanstransporter som idag ersätts av FPA.

För personer med synnedsättning och andra personer med funktionsnedsättning, som i vissa fall är beroende av dessa planerade transporter för att till exempel komma till poliklinikbesök, är detta en betydande förändring. Även om avgiften ingår i avgiftstaket, kvarstår stora risker när ansvaret för att organisera och upphandla tjänsterna överförs till välfärdsområdena. Personer med synnedsättning kan inte alltid använda taxi eller kollektivtrafik på grund av ledsagarbehov, orienteringssvårigheter eller andra funktionshinderrelaterade orsaker. Att lämna kvalitetskraven för dessa livsviktiga transporter helt till välfärdsområdena utan stark nationell styrning riskerar att leda till en ojämlig och otillgänglig tjänst, där pris och inte kvalitet blir avgörande vid upphandlingar.

2. Avgift för oanvänd service

Förslaget att höja avgiften för oanvänd service från nuvarande 56,70 euro till föreslagna 73,70 euro samt utvidgningen till nya tjänster ser FSS som mycket problematiskt.

Personer med synnedsättning och andra personer med funktionsnedsättning är särskilt sårbara för denna typ av avgift. Orsaker kan vara:

- Svårigheter att läsa eller uppfatta en kallelse i tid, vilket kan bero på att informationen i brevet om mottagning eller den digitala plattformen inte är fullt tillgänglig för alla.
- Problem med att ordna transport eller ledsagare med kort varsel.
- Beroende av andra för att hantera sin tidbokning.

En höjning av denna straffavgift drabbar oproportionerligt dem som redan har en svår livssituation. I stället för att höja avgiften bör välfärdsområdena utveckla flexibla och mer tillgängliga system för bokning och avbokning.

3. Indexjusteringar och avgiftstak

FSS motsätter sig förslaget att klientavgifterna ska justeras årligen enligt det snabbare stigande välfärdsområdesindexet, medan avgiftstaket även i fortsättningen justeras endast vartannat år enligt folkpensionsindex. Detta urholkar systematiskt köpkraften hos dem som använder mycket social- och hälsovårdstjänster, en grupp där personer med funktionsnedsättning är överrepresenterade.

4. Tillgänglighet i fakturering och administration

Enligt förslaget är det fortfarande den enskildes ansvar att själv följa med när avgiftstaket uppnås. Detta är en orimlig börda för personer med synnedsättning. Välfärdsområdena måste åläggas en lagstadgad skyldighet att:

- Automatiskt övervaka när en individs avgiftstak har uppnåtts.
- Proaktivt informera klienten **på ett för klienten valbart, tillgängligt sätt** (till exempel per e-post, per brev med stor stil, lättläst typsnitt eller per telefon) när taket är nått och stoppa vidare fakturering för de tjänster som ingår i taket. Det av klienten valda sättet för kommunikation av information om avgiftstaken **bör inte ändras utan samtycke av klienten**.
- Säkerställa att alla nya informationssystem för fakturering är fullt tillgängliga från början och testas tillsammans med bland annat funktionshinderorganisationer.

5. Kritik mot lagberedningsprocessen

FSS anser att de frågor som i utlåtandebegäran riktats till välfärdsområdena och systemleverantörerna (frågor 4–6) om nödvändiga systemändringar, kostnader och genomförandetid borde ha utretts och redovisats i propositionen *före* remissrundan. Att skjuta över ansvaret för konsekvensbedömningen på remissinstanserna är inte en del av en god lagberedning.

Rekommendationer till Social- och hälsovårdsministeriet

Med anledning av de brister som identifierats yrkar FSS på att följande ändringar görs för att skapa ett rättvist, förutsägbart och tillgängligt system:

I. Stärk klientens rättsliga och ekonomiska skydd

- **Utred och reformera klientavgiftslagens 11 §** för att stärka skyldigheten för välfärdsområdena att bevilja nedsättning av eller befrielse från avgifter för personer med låga inkomster.
- **Avstå från att höja avgiften för oanvänd service.**
- **Justera beloppen för klientavgifterna, beloppen för personligt bruk och beloppen för inkomstgränserna och avgiftstaket enligt samma index** – till exempel folkpensionsindex – för att säkerställa en konsekvent utveckling och skydda köpkraften hos dem som använder mycket tjänster.

II. Säkerställ tillgänglighet och kvalitet

- **Ålägg välfärdsområdena en lagstadgad skyldighet att automatiskt övervaka avgiftstaket** och informera klienten på ett tillgängligt sätt när det uppnåts.
- **Inför nationella kvalitetskriterier för upphandling av icke-akuta ambulanstransporter**, där krav på bemötande av personer med funktionsnedsättning ingår, för att säkerställa en likvärdig och högkvalitativ service i hela landet.

III. Förbättra lagberedningsprocessen

- **Säkerställ tidig och meningsfull delaktighet från FSS** och andra funktionshinderorganisationer, med en tydlig tidsplan för när organisationerna ska höras under den fortsatta beredningen och den framtida implementeringen.

FSS står till förfogande för ytterligare information.

Helsingfors, 19.6.2025

Förbundet Finlands Svenska Synskadade (FSS)

Sakkunnig:

Anton Gärkman

Gunilla Löfman
ordförande

Matthias Jakobsson
verksamhetsledare